

«NEIUD ÄREVI!»

«Estonia» laval valib Moskva Operiteatri peanäitejuht Georgi Ansimov koos külalis-kunstnik Marina Sokolovaga tsaarile pruuti!

1972. aastal töid nad oma teatrisse tagasi J. Miljutini «Neiud ärevil», juba aupaklikku unustusse vajunud (1945. aastast) teose nõukogude operetiklassikast. Töid uues rüüis, puhastatuna aastakümnete eest kehtinud žanrišabloonidest. Ja nii määrabki etenduse vaimsuse rahvaliku palagani kuum hingus, lüüriliste, koomiliste ja satiiriliste karakterite laadateaterlik esituslaad, skomorohhide ületulvav — lullilöövast komikeerimisest terava pilklikkuseni — ulatuv mäng. Ning tema kujundlikkuse — vene luboki värvikirevus, kuulsate dönovo savinukkude ja žostovi kandikute elurõõmsu näivism.

Nüüd on ta «Estonia» laval. Ka tunnustus («kõik pääsmed müüdüd») juba tulnud, hoolimata süzee eripärast (XIX saj. vene ajaloolise ja karakterite komöödia traditsioonid), mis pole meile veel päris suupäraseks saanud. Kuigi opereti või muusikali vaatajakonnale liialdatud nõudlikkust ette heita ei tule, on tal ilmselt omad kindlad kriitriumid lemmiklaadi muusikalise külje suhtes. Kas siis suure orkestratsiooni klassika, mida näivad kehastavat F. Lehari, J. Straussi, I. Kalmani, või siis hästi tänane rütm ja meloodiline keel. Võib arvata, et Miljutini lihtsad (või isegi veidi lihtsustatud), igatahes tugevalt oma ajas vähesed neile ei vasta. Kõik võimalikud küsimused lahendas G. Ansimov tõelise professionaalsusega. Kõik toimub (või peaks toimuma) vaba loominguilise improvisatsioonina ja on siiski kindla käiega allutatud ühtsele ülesehitavale mõttele (stiil ja misantseenid, pidevalt kasvav tempo ja rütm). Täpselt asetatud detailid kujundavad terviku ja iga lavaline hetk on loodud hetk. Julgelt, tugevalt ja individualiseeritult on visandatud episoodilised karakterid. Iga osatäitja elab (või peaks elama) muusikalise komöödia kolme elemendi — sõna, laulu ja tantsu — lakkamatus ühtsuses, lakkamatus tegevuses.

Sellest kõigest oleks enamgi mõnu rääkida, kui loetletud voorused oleksid ka meie oma muusikalava traditsioo-

nides. Praegu läheb teater Ansimoviga eri tasanditel erinevalt kaasa.

...Koor. Ta on seekord oma lavalises olemises toredalt dünaamiline, mitmepalgeline, värvikas. Kirevates sarafanides neidude tõsikoomilise väärrikusega keerleva karussellina etenduse raamstseenides. Samas veidi ennasttäis ja pilklikul muiged astuvate noormeestena. Lüüriliselt meeoluka tütarlastekoorina veskipildis. Ärevalt lainetava rahvastseenina Moskva bojaari ootel. Grotesksete karakterite galeriina «pruudilaadal». Anekdootlikult lihtsameelseste pristavite triona.

...Ballett. Ta tantsib siin etendusest lahutamatu osana. Skomorohhide kukerpallitamised ja hundirattad, hüpete uljus ja kükkantsu hoog; neidude liikumiste ranged viirud ja mustrid, nende kätes hõljuvad rätikud on lavastuse üks põhilisi stiilelemente üksikute stseenide ja piltide seosena. Mai Murdmaa on sulatanud tantsijate liikumise etenduse üldisesse voogu, püüdlematu vene tantsu «pesuhtsusele». Etenduse veidi kelm, veidi irooniline ja üpris vallatu vaim, tema nüüdisaegne meelsus on lubanud vene tantsu kaunis vabalt stiliseerida. Ja Murdmaa pole juhust käest lasknud: kahe paari soolona teise vaatuse algul on julgelt ja huvitavalt toodud võtteid praegusaegse estraadi vaimus.

Koor ja ballett tsementeerivadki etendust. Esimene ausameelse andumusega (ehkki mitte veel kõiges professionaalse tip-top-väljatöötuse-

ga); teise puhul võis peale kerge esitusliku rabaduse (jälle tip-top-professionaalsuse probleem) märgata ka formaalseid ilmeid (pluss veel lavaeetika küsimus). Kuid koori ja balleti ees on ikkagi näitlejate-solistide ansambel. Selle tüki puhul üsna suur. Ja tasandite vahe samuti. Ühel tasandil on Helgi Sallo Marja — näitlejatar eelmisest osadest oma lüürilise tausta poolest erinevas rollis, tausta, millel hakkasid pehmemalt (ja soojemalt) särama tema temperament, travestialik huumor. Nagu ikka, toob Sallo ka sellesse ossa rikkalikult nüansse, detaile, mille sünd näib alati improvisatsiooniline, vahenditu; toob nüüdisaegseid intonatsioone, jäädes seekord terviklikumalt kui varest varem osa raamidest. Samal tasandil tegutsevad Aino Külvanid näägutav-sekeldav-muretesev ja lõpuks veel vintispü tantsu vihtuv amm Matvejna ning Mare Jõgeva äge ja pööraselt armukade Nastasja — mõlemas osatäitmisel on rahvalik-koomilise etendamislaadi tõetunnus.

Etenduse stiilist ja mõttest lahendust katkev skomorohh Timofei Arvo Laidi kätes langeb juba teisele tasandile, jäädes peatuma vahest kõige enam välise sarmikuse piirimaile. Sellest allapoole ei lange, kuid ei püüa ka täie energiaga meisterlikkuse tõsi-väärtuste poole. Vahel toob ta «loomulikkus» kaasa pinge lõtvumise, vahel läheb kaotsi teksti, vahel kaob välise tegevuse varju roll ise, sest on jäänud paika panemata selle täpne mõte või mingi meeldejääv detail. Eva Meilil on see eest detaile ühe auahne emanda (Buhhalova) satiiriliseks kujutamiseks küllu-

TEATER

ses. Kuid mõned neist pole veel korralikult oma kohale vajunud. Etendus tekitab komistusohtlikke nukke. Kõige drastilisem näide selles suhtes on A. Linnamägi aadlimees Kikini episoodilises osas, kus lavastaja groteskitaotlus ja selleks leitud detail on jäänud puhtmehaaniliseks võtteks. Ainult süzeelist liini mööda lähevad Endel Simmermann (vojevood Ohljabin-Suslo — nimi ise maksab midagi!) ja Maarja Haamer (tema naine). Paremalt juhul koomilise operi mõldri tasemel on Uno Kreeni Agajon.

Illart Oraval on kirjutaja Juri Tokmakovina lahendada mitu keerukat ülesannet — olla üle oma kangelase kole kroonulikust nimest, leida operiteatrori verevaesele rollile elustavaid värve, et püsida säärasel lavastuses ja Sallo kõrval. Esimeses kolmandikus läheb see tal päris ilusasti korda. Seni, kuni jätkub kindlat tegevust — püüda Marjakest —, on Oraval küllalt rahvalaulu ulja noormehe haaret ja hoogu. Kuid siis astub lavale Juri otsene ülemus Moskva bojaari Sapun-Tjuffjakin, kelle ümber kogu see pruudilaat keerlebki. Astub Sulev Nõmmikuna — vanamehe tõtsival sammul, rind riakalt kummis ja habe kikkis, silmis aga lapsemeelne haledus. Edasi järgneb koomiliste etteaste kavalkaad — tseremoniaalne lahtiriitumine (kaftanid, vestid, särigid); naer skomorohh Timoša jutustuse üle (kuni hingetuseni, pisarateni, maoli maas); tants; lapselikult õnnis tudimine pristavite kätel; pruudikandidaatide häbelik uudistamine ning kõike seda saatev kurb-tõsine, lausa kaastunnet äratav õhkamine: «Neetud kolgas! ... Pane ta Moskva kõrvale! ... jumaluke küll!!!».

Nõmmiku osavus anda rep-likke, puänteerida teksti paneb saali hinge kinni pidades kuulama; tema andunud kümblemine rolli koomilistes võimalustes tagab vaatajate täieliku vastuvõtu. Ka siis, kui viimane — pruudilaada — etteaste kipub ülepakutult venima. Nõmmik mängib julge bufonaadlikkusega. Kuid üle piiri ei astu, sest kogu näitleja-ekstsentrika teenib Sapun-Tjuffjakini — halenaljaka, lapsemeelse ja nii sümpaatselt kunstilembelise Moskva bojaari kuju. Kuju, mis asetub täpselt oma kohale «Neidude» heasüdamlikus, rõõmsameelses, pillavalt värvirikas mosaigis.

Pruudilaada stseen Miljutini operetist «Neiud ärevil».

VELLO KÖLLU